

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 24ης Σεπτεμβρίου 1998^{*}

Στην υπόθεση C-35/97,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους Pieter Jan Kuypers, νομικό σύμβουλο, και Pieter van Nuffel, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

προσφεύγουσα,

κατά

Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης, από την Kareen Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον Claude Chavance, γραμματέα στην ίδια διεύθυνση, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία της Γαλλίας, 8 B, boulevard Joseph II,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο να αναγνωρισθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, αποκλείοντας τους μεθοριακούς εργαζόμενους που κατοικούν στο Βέλγιο από το ευεργέτημα της χορηγήσεως μορίων συμπληρωματικής συντάξεως μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. Gulmann, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet, J. C. Moitinho de Almeida, D. A. O. Edward (εισηγητή) και J.-P. Puissochet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 12ης Φεβρουαρίου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Μαρτίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 24 Ιανουαρίου 1997, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΚ, προσφυγή με την οποία ζητεί να αναγνωρισθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, αποκλείοντας τους μεθοριακούς εργαζόμενους που κατοικούν στο Βέλγιο από το ευεργέτημα της χορηγήσεως μορίων συμπληρωματικής συντάξεως μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33).

Το κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο

- 2 Στην τρίτη και την τέταρτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1612/68 τονίζεται, αφενός, ότι «πρέπει να κατοχυρωθεί το δικαίωμα όλων των εργαζομένων των κρατών μελών να ασκούν τη δραστηριότητα της εκλογής τους στο εσωτερικό της Κοινότητας» και, αφετέρου, ότι «το δικαίωμα αυτό πρέπει να αναγνωρίζεται αδιακρίτως στους “μονίμους”, εποχιακούς, μεθοριακούς εργαζομένους ή σε εκείνους που ασκούν τη δραστηριότητά τους επ’ ευκαιρία παροχής υπηρεσιών».
- 3 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 4, του ίδιου κανονισμού προβλέπει ότι:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχόλησεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

(...)

4. Κάθε ρήτρα συλλογικής ή ατομικής συμβάσεως ή άλλης συλλογικής ρυθμίσεως που αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας και απολύσεως είναι αυτοδικαίως άκυρη κατά το μέτρο που προβλέπει ή επιτρέπει όρους που εισάγουν διακρίσεις έναντι των εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών.»

- 4 Κατά το άρθρο 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, αυτός «δεν θίγει τις διατάξεις που εθεσπίστησαν συμφώνως προς το άρθρο 51 της Συνθήκης».
- 5 Το άρθρο 1, στοιχείο ι', πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς και τις οικογένειές τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73), όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71), προβλέπει ότι ο όρος «νομοθεσία» προσδιορίζει «τους υφιστάμενους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής, που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, ή τις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά που προβλέπονται στην παράγραφο 2α του άρθρου 4». Εντούτοις, κατά το δεύτερο εδάφιο αυτής της διατάξεως, ο όρος αυτός «αποκλείει τις υπάρχουσες ή μελλοντικές συμβατικές διατάξεις, ανεξαρτήτως του αν αυτές απετέλεσαν αντικείμενο αποφάσεων των δημοσίων αρχών που τις καθιστούν υποχρεωτικές ή που επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής τους».
- 6 Δυνάμει του άρθρου 71, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1408/71:

«ο μεθοριακός εργαζόμενος, ο οποίος ευρίσκεται σε πλήρη ανεργία, λαμβάνει παροχές σύμφωνα με την νομοθεσία του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου κατοικεί, σαν να είχε υπαχθεί στην νομοθεσία αυτή κατά την διάρκεια της τελευταίας απασχολήσεώς του· οι παροχές αυτές καταβάλλονται από τον φορέα του τόπου κατοικίας και εις βάρος του».

Το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

- 7 Στη Γαλλία, ως συμπλήρωμα του γενικού συστήματος ασφάλισης γήρατος, υφίστανται συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα απορρέοντα από συλ-

λογικές συμβάσεις μεταξύ των κοινωνικών εταιρών (εργοδοσίας και συνδικάτων). Τα συστήματα αυτά χρηματοδοτούνται από εισφορές καταβαλλόμενες τόσο από τους εργοδότες όσο και από τους εργαζόμενους στον φορέα που διαχειρίζεται το σύστημα. Η υπαγωγή των εργαζομένων σε ένα από τα συμπληρωματικά συστήματα κατέστη υποχρεωτική με το άρθρο L 731-5 του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως.

8 Στον τίτλο IV της γενικής συμβάσεως για την κοινωνική προστασία του προσωπικού των αναδιαρθρωθεισών εταιριών σιδήρου και χάλυβα, των ανατολικών και βόρειων περιοχών, της 24ης Ιουλίου 1979 (στο εξής: σύμβαση), προβλέπεται, στα άρθρα 18 έως 27, το σύστημα προστασίας που εφαρμόζεται στους «εργαζόμενους που τέθηκαν σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους από της ηλικίας των 55 ετών».

9 Το άρθρο 18 της συμβάσεως ορίζει ότι «η θέση σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους των κατοικούντων στο Βέλγιο μεθοριακών εργαζομένων, ηλικίας 55 ετών και άνω, γίνεται υπό τους όρους που προβλέπονται στο παράρτημα VI».

10 Δυνάμει του άρθρου 21, οι υπόλοιποι εργαζόμενοι που τίθενται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους, από της ηλικίας των 55 ετών, λαμβάνουν, μέχρι συμπληρώσεως της κανονικής ηλικίας συνταξιοδοτήσεως, τα επιδόματα ανεργίας που προβλέπει η κανονιστική απόφαση που προσαρτήθηκε στη σύμβαση της 27ης Μαρτίου 1979, η οποία καθορίζει το σύστημα αποζημιώσεως των καταστάτων ανέργων εργαζομένων. Μέχρι συμπληρώσεως της ηλικίας των 60 ετών τα επιδόματα αυτά συμπληρώνονται, εφόσον παρίσταται ανάγκη, με συμπληρωματικό επίδομα χρηματοδοτούμενο από τον κρατικό προϋπολογισμό, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να έχουν τουλάχιστον μηνιαίο εισόδημα ίσο προς το 70 % των προηγούμενων ακαθαρίστων αποδοχών τους.

11 Το άρθρο 22 της συμβάσεως προβλέπει ότι οι εργαζόμενοι που περιέρχονται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους, από της ηλικίας των 55 ετών έως της ηλικίας των 59 ετών, λαμβάνουν ένα άλλο συμπληρωματικό επίδομα, επίσης χρηματοδοτούμενο από τον κρατικό προϋπολογισμό. Το ποσό του συμπληρωματικού επιδόματος εξαρτάται από την ηλικία στην οποία ο εργαζόμενος περιήλθε σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς του.

- 12 Το άρθρο 23 της συμβάσεως καθορίζει το ελάχιστο ποσό του εγγυημένου εισοδήματος των ενδιαφερομένων.
- 13 Δυνάμει του άρθρου 27 της συμβάσεως, στους ενδιαφερομένους παρέχονται ορισμένες κοινωνικές εγγυήσεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η χορήγηση δωρεάν μορίων συμπληρωματικής συντάξεως (στο εξής: δωρεάν μόρια) μέχρι συμπλήρωσεως της κανονικής ηλικίας συνταξιοδότησεως. Η Γαλλική Κυβέρνηση διευκρίνισε, στο πλαίσιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας, ότι το ευεργέτημα αυτό χρηματοδοτείται «διά της καταβολής, από το σύστημα ασφαλίσεως ανεργίας, υπέρ των φορέων συμπληρωματικής συντάξεως (AGIRC — Γενική Ένωση Συνταξιοδοτικών Φορέων Στελεχών και Arrco — Ένωση των Συστημάτων Συμπληρωματικής Συντάξεως), ποσών αντιστοιχούντων στις εισφορές που θα είχαν καταβάλει εργοδότες και εργαζόμενοι αν οι δεύτεροι είχαν συνεχίσει τη δραστηριότητά τους».
- 14 Κατά το άρθρο 2 του παραρτήματος VI της συμβάσεως, οι μεθοριακοί εργαζόμενοι που κατοικούν στο Βέλγιο και περιέρχονται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους λαμβάνουν επιδόματα διαφορετικά από εκείνα που προβλέπονται για τους εργαζόμενους που κατοικούν στη Γαλλία, τα οποία έχουν ως σκοπό να τους εξασφαλίσουν «μηνιαίο εισόδημα ίσο προς εκείνο που προβλέπεται στο άρθρο 21 και στο άρθρο 22» της συμβάσεως. Εν πάση περιπτώσει, το ποσό αυτό δεν μπορεί να είναι μικρότερο από εκείνο που διασφαλίζει το άρθρο 23 της συμβάσεως.
- 15 Δεδομένου ότι οι βελγικές αρχές δέχθηκαν να εξομοιώσουν τους μεθοριακούς εργαζομένους που κατοικούν στο Βέλγιο με τους μισθωτούς της βελγικής βιομηχανίας σιδήρου και χάλυβα που υπάγονται στο σύστημα της πρόωρης συντάξεως, οι εργαζόμενοι αυτοί έλαβαν τα χορηγούμενα σ' αυτήν την κατηγορία Βέλγων μισθωτών επιδόματα ανεργίας. Τα επιδόματα αυτά συμπληρώνονται, δυνάμει του άρθρου 2 του παραρτήματος VI της συμβάσεως, «με συμπληρωματικό επίδομα χρηματοδοτούμενο από τον γαλλικό κρατικό προϋπολογισμό», που αποβλέπει στη διασφάλιση καταβολής του ελαχίστου εισοδήματος.
- 16 Πέραν αυτού του εισοδήματος, οι κατοικούντες στο Βέλγιο εργαζόμενοι απολαύουν, δυνάμει του άρθρου 4 του παραρτήματος VI, ορισμένων κοινωνικών εγγυήσεων που απαριθμούνται στο άρθρο 27 της συμβάσεως. Οι παρεχόμενες στους κατοικούντες στο Βέλγιο εργαζομένους εγγυήσεις περιλαμβάνουν την

είσπραξη, από της συμπληρώσεως της κανονικής ηλικίας συνταξιοδότησεως, επιδομάτων συμπληρωματικής συντάξεως. Πάντως, οι κατοικούντες στο Βέλγιο εργαζόμενοι δεν λαμβάνουν δωρεάν μόρια, όπως αυτά που χορηγούνται, κατ' εφαρμογή του άρθρου 27, παράγραφος 2, σημείο 1, της συμβάσεως, στους κατοικούντες στη Γαλλία εργαζομένους.

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

- 17 Η Επιτροπή ενημερώθηκε για την ύπαρξη των διατάξεων της συμβάσεως από καταγγελίες Βέλγων μεθοριακών εργαζομένων, οι οποίοι τέθηκαν σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους και οι οποίοι θεώρησαν ότι η σύμβαση συνιστούσε δυσμενή διάκριση εις βάρος τους.

- 18 Με επιστολή της 5ης Οκτωβρίου 1993 η Επιτροπή έταξε στη Γαλλική Κυβέρνηση προθεσμία δύο μηνών προκειμένου να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της επί του τυχόν ασυμβιβάστου της συμβάσεως με τα άρθρα 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης και 7 του κανονισμού 1612/68.

- 19 Επειδή δεν έκρινε πειστική την απάντηση που της δόθηκε με έγγραφο της 5ης Αυγούστου 1994, η Επιτροπή απηύθυνε, στις 28 Αυγούστου 1995, αιτιολογημένη γνώμη στη Γαλλική Κυβέρνηση με την οποία την καλούσε να συμμορφωθεί εντός δύο μηνών από της κοινοποίησής της.

- 20 Η Γαλλική Κυβέρνηση απάντησε στην αιτιολογημένη γνώμη με έγγραφο της 19ης Δεκεμβρίου 1995, εμμένουσα στην άποψή της ότι οι διατάξεις της συμβάσεως συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο.

- 21 Υπό τις προϋποθέσεις αυτές η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την παρούσα προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου.

Επί της προσφυγής

- 22 Η Επιτροπή κρίνει ότι η σύμβαση συνεπάγεται, κατά παράβαση των άρθρων 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης και 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1612/68, διαφορετική μεταχείριση των ημεδαπών εργαζομένων σε σχέση με τους μεθοριακούς εργαζομένους που κατοικούν στο Βέλγιο, όσον αφορά τις προϋποθέσεις απολύσεώς τους. Ενώ όσοι τίθενται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους από του 55ου έτους της ηλικίας τους και κατοικούν στη Γαλλία λαμβάνουν, μέχρι συμπλήρωσεως της κανονικής ηλικίας συνταξιοδότησεως, δωρεάν μόρια, το ευεργέτημα αυτό δεν παρέχεται σε όσους βρίσκονται μεν στην ίδια κατάσταση άλλα κατοικούν στο Βέλγιο.
- 23 Επομένως, οι προϋποθέσεις απολύσεως των εργαζομένων που κατοικούν στη Γαλλία είναι ευνοϊκότερες σε σχέση με εκείνες που εφαρμόζονται στους μεθοριακούς εργαζομένους που κατοικούν στο Βέλγιο. Σύμφωνα, όμως, με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η χρησιμοποίηση του κριτηρίου της κατοικίας μπορεί να δημιουργήσει συγκαλυμμένη δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγένειας (αποφάσεις της 8ης Μαΐου 1990, C-175/88, Biehl, Συλλογή 1990, σ. I-1779, και της 26ης Οκτωβρίου 1995, C-151/94, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, Συλλογή 1995, σ. I-3685).
- 24 Η Επιτροπή φρονεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία είναι υπεύθυνη για το ασυμβίβαστο των διατάξεων της συμβάσεως με το κοινοτικό δίκαιο. Πράγματι, καίτοι το σύστημα των συστημάτων συμπληρωματικής συντάξεως στηρίζεται σε συλλογικές συμβάσεις, τις συμβάσεις αυτές κατέστησε υποχρεωτικές η Γαλλική Δημοκρατία με το άρθρο L 731-5 του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως. Επίσης, οι δημόσιες αρχές παρεμβαίνουν ενεργώς στη διαχείριση αυτού του συστήματος, ιδίως προς διασφάλιση της οικονομικής του ισορροπίας. Εξάλλου, σε κανένα στάδιο της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασίας η Γαλλική Κυβέρνηση δεν αμφισβήτησε την ευθύνη της για την ενδεχόμενη παράβαση, διά της συμβάσεως, του κοινοτικού δικαίου.

- 25 Η Γαλλική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι το Δικαστήριο στην απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 1992, C-57/90, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1992, σ. I-75, σκέψη 20), έκρινε ότι τα γαλλικά συστήματα συμπληρωματικής συντάξεως, που απορρέουν από συλλογικές συμβάσεις, δεν συνιστούν νομοθεσίες κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο ι', πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1408/71, ώστε να αποκλείονται από το υλικό πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού.
- 26 Η Γαλλική Κυβέρνηση εξηγεί ότι η χρηματοδότηση των χορηγούμενων δωρεάν μορίων βαρύνει το Unedic, γαλλικό σύστημα ασφάλισης ανεργίας. Δυνάμει, όμως, του άρθρου 71, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1408/71, οι κατοικούντες στο Βέλγιο εργαζόμενοι που περιέρχονται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους λαμβάνουν τις παροχές ανεργίας που χορηγούνται δυνάμει της νομοθεσίας του κράτους μέλους της κατοικίας τους. Επομένως, δεν μπορεί να ζητηθεί από το Unedic να χρηματοδοτήσει ένα επίδομα το οποίο, στην πράξη, είναι επίδομα υπέρ των υπαγομένων στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους.
- 27 Κατά την άποψή της, ο κανονισμός 1408/71 επιτρέπει, επομένως, την εφαρμογή δύο διαφορετικών συστημάτων αποζημιώσεως επί εργαζομένων, καίτοι ευρισκομένων στην ίδια κατάσταση, αναλόγως του αν κατοικούν στη Γαλλία ή το Βέλγιο.
- 28 Εξάλλου, η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι ευρισκόμενοι σε πλήρη ανεργία μεθοριακοί εργαζόμενοι δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να ζητήσουν να τύχουν των κοινωνικών παροχών που χορηγούνται τόσο στη Γαλλία όσο και στο Βέλγιο. Πράγματι, ο κανονισμός 1612/68 δεν προβλέπει δυνατότητα «εξαγωγής» των κοινωνικών πλεονεκτημάτων που προβλέπει, δεδομένου ότι μόνον οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης που προβλέπει ο κανονισμός 1408/71 μπορούν να εξαχθούν.
- 29 Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 υπερισχύουν των διατάξεων του κανονισμού 1612/68. Αυτή η υπεροχή εκφράζεται, στην προκειμένη περίπτωση, με το διαφορετικό σύστημα αποζημιώσεως της ανεργίας που εφαρμόζεται στους μεθοριακούς εργαζομένους σε σχέση με τους ημεδαπούς εργαζομένους.

- 30 Εν πάση περιπτώσει, η Γαλλική Κυβέρνηση φρονεί ότι οι εκ της συμβάσεως δικαιούχοι δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως «μεθοριακοί εργαζόμενοι», δεδομένου ότι έχει λυθεί η σύμβαση εργασίας.
- 31 Τέλος, η Γαλλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποκλείει την αναγνώριση δωρεάν μορίων υπέρ των μεθοριακών εργαζομένων που κατοικούν στο Βέλγιο. Πράγματι, μια τέτοια αναγνώριση θα συνεπαγόταν, είκοσι περίπου έτη μετά την υπογραφή της συμβάσεως, μεγάλη οικονομική επιβάρυνση για τις γαλλικές αρχές. Εξάλλου, η αρχή της ασφαλείας δικαίου απαιτεί την εκτίμηση της συγκεκριμένης καταστάσεως σύμφωνα με τους κανόνες που ίσχυαν κατά τον χρόνο υπογραφής της συμβάσεως.
- 32 Επιβάλλεται καταρχάς να τονιστεί ότι η παρούσα προσφυγή αφορά μόνον τις διατάξεις της συμβάσεως περί δωρεάν μορίων, η χορήγηση των οποίων συνεπάγεται για τους δικαιούχους την είσπραξη μεγαλύτερου συμπληρωματικού επιδόματος συντάξεως. Δεδομένου ότι το σύστημα χορηγήσεως δωρεάν μορίων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος ενός συμπληρωματικού συστήματος συντάξεως, πρέπει να εκτιμηθεί κατά τις διατάξεις τις εφαρμοστέες επ' αυτού του είδους συστήματος.
- 33 Η Γαλλική Κυβέρνηση δεν αμφισβητεί ότι είναι υπεύθυνη για το τυχόν ασυμβίβαστο της συμβάσεως με το κοινοτικό δίκαιο. Εξάλλου, η ίδια εξηγεί ότι η χορήγηση των δωρεάν μορίων χρηματοδοτείται, μέσω του Unedic, από δημόσιους πόρους. Εξάλλου, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, τα συστήματα συμπληρωματικής συντάξεως κατέστησαν υποχρεωτικά με το άρθρο L 731-5 του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως. Επομένως, η Γαλλική Δημοκρατία ανέλαβε την ευθύνη διασφαλίσεως της συμφωνίας αυτών των συστημάτων με το κοινοτικό δίκαιο.
- 34 Όπως υπογράμμισαν η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί, στην προαναφερθείσα υπόθεση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψεις 19 και 20, ότι τα συστήματα συμπληρωματικής συντάξεως, που έχουν θεσπιστεί μέσω συμβάσεων μεταξύ των αρμοδίων αρχών και των επαγγελματιών ή διεπαγγελματικών φορέων, των συνδικαλιστικών οργανώσεων ή των επιχειρήσεων, ή μέσω συλλογικών συμβάσεων που έχουν υπογράψει οι κοινωνικοί

εταίροι, και τα οποία κατέστησαν υποχρεωτικά με το άρθρο L 731-5 του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως, δεν συνιστούν νομοθεσίες κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο ι', πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1408/71.

- 35 Επομένως, τα συστήματα αυτά — καθώς και το σύστημα συνυπολογισμού δωρεάν μορίων το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος αυτών — δεν εμπίπτουν στο υλικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, οπότε δεν μπορούν να κριθούν δυνάμει των διατάξεων αυτού του κανονισμού.
- 36 Αντιθέτως, αυτό το σύστημα συνυπολογισμού, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των πλεονεκτημάτων που παρέχονται στους εργαζομένους του οικείου τομέα στην περίπτωση που τίθενται σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους, συνιστά μία από τις προϋποθέσεις απολύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1612/68, οι οποίες έχουν εφαρμογή επ' αυτών. Από αυτήν την άποψη, η παράγραφος 4 της διατάξεως αυτής συνεπάγεται την ακυρότητα οποιασδήποτε ρήτρας συλλογικής συμβάσεως, σχετικής με τις προϋποθέσεις απολύσεως, η οποία προβλέπει προϋποθέσεις εισάγουσες διακρίσεις έναντι εργαζομένων υπηκόων άλλων κρατών μελών.
- 37 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, ο κανόνας της ίσης μεταχειρίσεως, που θέτει τόσο το άρθρο 48 της Συνθήκης όσο και το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, απαγορεύει όχι μόνον τις εμφανείς διακρίσεις λόγω ιθαγενείας, αλλά και κάθε μορφή συγκεκαλυμμένης διακρίσεως, η οποία, κατ' εφαρμογήν άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 1974, 152/73, *Sotgiu*, Συλλογή τόμος 1974, σ. 87, σκέψη 11, και της 27ης Νοεμβρίου 1997, C-57/96, *Meints*, Συλλογή 1997, σ. I-6689, σκέψη 44).
- 38 Αν μια διάταξη του εθνικού δικαίου δεν είναι αντικειμενικά δικαιολογημένη και ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται εμμέσως δυσμενείς διακρίσεις εφόσον μπορεί, από τη φύση της, να θίξει περισσότερο τους διακινουμένους εργαζομένους απ' ό,τι τους ημεδαπούς εργαζομένους και ενέχει, συνεπώς, τον κίνδυνο να θέσει σε δυσμενέστερη μοίρα ειδικά τους διακινουμένους εργαζομένους (προαναφερθείσα απόφαση *Meints*, σκέψη 45).

- 39 Αυτό συμβαίνει με την προϋπόθεση της κατοικίας που απαιτεί η σύμβαση για τη χορήγηση δωρεάν μορίων, την οποία ευκολότερα πληρούν οι Γάλλοι εργαζόμενοι — οι οποίοι κατά το πλείστον κατοικούν σ' αυτό το κράτος μέλος — απ' ό,τι οι εργαζόμενοι άλλων κρατών μελών.
- 40 Εξάλλου, αντιθέτως προς τα επιχειρήματα της Γαλλικής Κυβερνήσεως, οι μεθοριακοί εργαζόμενοι μπορούν να επικαλούνται τις διατάξεις του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68 ακριβώς όπως και οποιοσδήποτε άλλος εργαζόμενος εμπύπτων στη διάταξη αυτή. Πράγματι, η τέταρτη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού προβλέπει ρητώς ότι το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας πρέπει να αναγνωρίζεται «αδιακρίτως στους “μονίμους”, εποχιακούς, μεθοριακούς εργαζομένους ή σε εκείνους που ασκούν τη δραστηριότητά τους επ' ευκαιρία παροχής υπηρεσιών», το δε άρθρο 7 του κανονισμού αναφέρεται, χωρίς επιφύλαξη, σε «εργαζόμενο υπήκοο ενός κράτους μέλους» (βλ., σχετικώς, προαναφερθείσα απόφαση Meints, σκέψεις 49 και 50).
- 41 Δεν μπορεί να αντιταχθεί στην εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1612/68 στην παρούσα υπόθεση το στοιχείο ότι το σύστημα χορηγήσεως δωρεάν μορίων ευνοεί εκείνους των οποίων έχει λυθεί η σύμβαση εργασίας. Πράγματι, ορισμένα δικαιώματα που συνδέονται με την ιδιότητα του εργαζομένου, μεταξύ των οποίων αυτά που προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1612/68, σχετικά με τις προϋποθέσεις απολύσεως, διασφαλίζονται υπέρ των εργαζομένων ακόμα και αν δεν τελούν πλέον σε σχέση εργασίας (βλ., σχετικώς, απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, 39/86, Lair, Συλλογή 1988, σ. 3161, σκέψη 36).
- 42 Ομοίως, η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 7 του κανονισμού 1612/68 στην παρούσα υπόθεση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί με το αιτιολογικό ότι, κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, δεν μπορεί να ζητηθεί από τον Unedic να χρηματοδοτήσει επίδομα υπέρ προσώπων που κατοικούν στο Βέλγιο, διότι το επίδομα αυτό συνιστά, στην πράξη, παροχή υπαγόμενη, δυνάμει του άρθρου 71, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο ii, του κανονισμού 1408/71, στη νομοθεσία του κράτους μέλους κατοικίας.
- 43 Το επιχείρημα αυτό προϋποθέτει πράγματι ότι η χορήγηση δωρεάν μορίων που προβλέπει η σύμβαση συνιστά παροχή ανεργίας υπαγόμενη στον κανονισμό

1408/71 και ότι, κατά συνέπεια, τα δωρεάν μόρια πρέπει να χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του κανονισμού περί παροχών ανεργίας. Όπως όμως τονίστηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, η χορήγηση δωρεάν μορίων δεν εμπίπτει στον εν λόγω κανονισμό.

- 44 Επομένως, κατά το άρθρο 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, η εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού 1408/71 δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση.
- 45 Όσον αφορά την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, το γεγονός ότι η σύμβαση συνήφθη πριν από 20 περίπου χρόνια, οι δε γαλλικές αρχές θεώρησαν έκτοτε ότι η διαφορετική μεταχείριση των μεθοριακών εργαζομένων που κατοικούν στο Βέλγιο συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο, καθώς και το γεγονός ότι η παρούσα απόφαση θα μπορούσε να έχει σημαντικές οικονομικές συνέπειες για τη Γαλλική Δημοκρατία δεν αφαιρεί από το σύστημα χορηγήσεως δωρεάν μορίων που προβλέπει η σύμβαση τον χαρακτήρα της δυσμενούς διακρίσεως.
- 46 Όσον αφορά την αρχή της ασφαλείας δικαίου, επιβάλλεται να τονιστεί ότι οι σχετικές διατάξεις του κανονισμού 1612/68 τέθηκαν σε ισχύ 10 και πλέον έτη πριν από τη σύναψη της συμβάσεως. Η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου περιορίζεται να διαφωτίσει και να αποσαφηνίσει την έννοια και το περιεχόμενο αυτής, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να είχε νοηθεί και εφαρμοστεί από τον χρόνο θέσεώς της σε ισχύ (βλ., σχετικώς, απόφαση της 11ης Αυγούστου 1995, C-367/93 έως C-377/93, Roders κ.λπ., Συλλογή 1995, σ. I-2229, σκέψη 42).
- 47 Κατά την προφορική διαδικασία, η Γαλλική Κυβέρνηση ζήτησε από το Δικαστήριο, εν όψει της σοβαρής νομικής αμφιβολίας που χαρακτήριζε τότε τη συγκεκριμένη κατάσταση, να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της παρούσας αποφάσεως στην περίπτωση που θα έκρινε ότι οι διατάξεις της συμ-

βάσεως δεν συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο. Εμμένει στο γεγονός ότι απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση θα επέβαλλε στις γαλλικές αρχές, 20 περίπου έτη μετά τη σύναψη της συμβάσεως, σημαντική οικονομική επιβάρυνση, που θα μπορούσε να ανέλθει σε 192 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα.

- 48 Η Επιτροπή διευκρίνισε ότι η προς αυτήν καταγγελίες έγιναν από μεθοριακούς εργαζομένους οι οποίοι απολύθηκαν, σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από τη σύμβαση προϋποθέσεις, στην ηλικία των 55 ετών. Πάντως, τα άτομα αυτά άρχισαν να εισπράττουν τη συμπληρωματική σύνταξή τους 10 έτη αργότερα, οπότε και αντελήφθησαν τη διαφορά μεταχειρίσεως.
- 49 Πρέπει να επισημανθεί ότι μόνον κατ' εξαίρεση μπορεί το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή της γενικής αρχής της ασφαλείας δικαίου που είναι συμφυής με την κοινοτική έννομη τάξη, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας που έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεστεί μια διάταξη που αυτό έχει ερμηνεύσει προκειμένου να τεθούν υπό αμφισβήτηση έννομες σχέσεις που έχουν καλοπίστως συναφθεί. Κατά πάγια νομολογία, ο περιορισμός αυτός μπορεί να γίνει μόνο με την ίδια την απόφαση με την οποία το Δικαστήριο αποφάνθηκε επί της αιτηθείσας ερμηνείας (βλ., σχετικώς, απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, C-163/90, Legros κ.λπ., Συλλογή 1992, σ. I-4625, σκέψη 30).
- 50 Στην προκειμένη υπόθεση δεν υφίσταται κανένα στοιχείο δυνάμενο να δικαιολογήσει παρέκκλιση από την αρχή της αναδρομικότητας των ερμηνευτικών αποφάσεων.
- 51 Η παρούσα προσφυγή αφορά την εφαρμογή της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων που θέτει τόσο το άρθρο 48 της Συνθήκης όσο και το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68. Κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως υπήρχε ήδη σαφής νομολογία που δεν επέτρεπε καμία αμφιβολία ως προς το ότι η αρχή αυτή απαγορεύει κάθε συγκεκαλυμμένη μορφή διακρίσεως (βλ. σκέψη 37 της

παρούσας αποφάσεως) και ότι επομένως δεν αποκλειόταν κριτήρια όπως ο τόπος καταγωγής ή κατοικίας ενός εργαζομένου να μπορούν, κατά τις περιστάσεις, να συνιστούν, ως προς τις πρακτικές τους συνέπειες, το αντίστοιχο μιας απαγορευμένης δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγένειας (βλ., σχετικώς, προαναφερθείσα απόφαση *Sotgiu*, σκέψη 11).

52 Εξάλλου, οι δημοσιονομικές συνέπειες που θα μπορούσε να έχει για ένα κράτος μια απόφαση του Δικαστηρίου ουδέποτε δικαιολόγησαν, από μόνες τους, τον περιορισμό των αποτελεσμάτων αποφάσεως του Δικαστηρίου. Ο περιορισμός των αποτελεσμάτων μιας αποφάσεως βάσει αυτής της συλλογιστικής και μόνον θα κατέληγε σε ουσιαστική μείωση της δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που έλκουν οι ιδιώτες από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., σχετικώς, προαναφερθείσα απόφαση *Roders* κ.λπ., σκέψη 48).

53 Κατόπιν των ανωτέρω και εφόσον η Γαλλική Δημοκρατία δεν προέβαλε κανένα άλλο στοιχείο ικανό να δικαιολογήσει αντικειμενικά τη συνεπαγόμενη δυσμενείς διακρίσεις για τους μεθοριακούς εργαζόμενους συμπεριφορά που κατήγγειλε η Επιτροπή, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Γαλλική Δημοκρατία, αποκλείοντας τους μεθοριακούς εργαζομένους που κατοικούν στο Βέλγιο από το ευεργέτημα της χορηγήσεως μοριών συμπληρωματικής συντάξεως, μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης και 7 του κανονισμού 1612/68.

Επί των δικαστικών εξόδων

54 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Γαλλική Δημοκρατία ηττήθηκε και η Επιτροπή υπέβαλε σχετικό αίτημα, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Η Γαλλική Δημοκρατία, αποκλείοντας τους μεθοριακούς εργαζομένους που κατοικούν στο Βέλγιο από το ευεργέτημα της χορηγήσεως μορίων συμπληρωματικής συντάξεως, μετά την περιέλευσή τους σε κατάσταση πρόωρης παύσεως της δραστηριότητάς τους, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 48, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας.
- 2) Καταδικάζει τη Γαλλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.

Gulmann

Wathelet

Moitinho de Almeida

Edward

Puissochet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Σεπτεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

R. Grass

C. Gulmann